

Partners en uitzendingen

Partners en uitzendingen

Koninklijke Militaire Academie
Bibliotheek
Postbus 90002
4800 PA Breda
Tel. 076 527 36 56

Irene van der Kloet & René Moelker

1. Inleiding

Een uitzending is voor partners van militairen een grote belasting. Militairen zeggen soms dat een uitzending voor het thuisfront nog het zwaarste is. Meestal loopt het goed af en hoort men positieve geluiden als "onze relatie is er sterker van geworden", maar dat is helaas niet altijd het geval. Ook als het allemaal goed is verlopen dan doet het nog altijd erg veel pijn de partner zo lang te moeten missen. Ook voor kinderen is een uitzending een belevenis. Zes maanden zonder papa (of mama) is gewoon erg lang, voor kleine kinderen zelfs zo lang dat zij er zich geen voorstelling van kunnen maken.

De defensieorganisatie realiseert zich dat zij een verantwoordelijkheid heeft ten opzichte van het thuisfront. Een goede personeelszorg en thuisfrontzorg zijn als voornemens opgenomen in het mission-statement van de land

macht. In de Defensienota 2000 wordt die verantwoordelijkheid aanvaard: letterlijk staat er in deze notal "... Dat brengt voor Defensie een grote verantwoordelijkheid met zich. Het verplicht tot een begeleiding van militairen en gezinsleden voor, tijdens en na de uitzending...".

Als de defensieorganisatie zich verantwoordelijk acht is het echter de vraag - en dat was voor de onderzoekers dan ook de aanleiding voor dit onderzoek - wat de ervaringen en meningen van de partners van uitgezonden militairen zijn. Wat maken zij mee, zowel emotioneel als qua gezondheid en welbevinden? Hoe zwaar is het voor partners om elkaar zes maanden te moeten missen? Beïnvloeden uitzendingen de relatie tussen de partners? Hoe gaan kinderen om met de uitzending van één van hun ouders? Staan

de partners achter het werk van de militair en zijn zij betrokken bij de taken van de landmacht? Wat vinden partners van de thuisfrontzorg van de defensieorganisatie? En wat zou er volgens partners verbeterd kunnen worden in de thuisfrontzorg?

De vragen zijn eigenlijk eenvoudig samen te vatten. Als je een bijdrage wilt leveren aan de verbetering van thuisfrontzorg dan moet je eerst weten hoe het met de partners van militairen die uitgezonden zijn geweest gaat. Je moet weten wat zij van die periode vonden en wat hun mening is over thuisfrontzorg.

De rapportage "partners en uitzendingen" is speciaal voor de partners geschreven. Wij hadden als onderzoekers beloofd om terug te rapporteren aan de partners en belofte maakt schuld. Ten tweede is dit ook een manier om al die mensen te bedanken die zich de moeite getroost hebben om onze vragenlijst in te vullen. Bij deze willen wij die dank nogmaals uitspreken. Er zal op basis van deze rapportage een meer uitgebreid rapport geschreven worden dat beleidsmakers in staat kan stellen het beleid - waar nodig - bij te stellen.

Deze rapportage bevat een achttal paragrafen. Na de inleiding wordt - in de paragraaf "steekproef" - eerst beknopt besproken waarom wij nu juist u de vragenlijst hebben toegezonden. In paragraaf drie komen de ervaringen van partners voor, tijdens en na de uitzending aan de orde. Paragraaf vier zoomt in op de vraag naar de betrokkenheid van de partner bij het werk van de militair en de spanning die ontstaat door het combineren van het gezinsleven met het werk van een militair. Paragraaf vijf handelt over de reacties van kinderen. Afhankelijk van leeftijd kunnen zich verschillende reacties voordoen. Paragraaf zes heeft betrekking op gezondheid en welbevinden van de partners. In de zevende paragraaf wordt de thuisfrontzorg zelf geëvalueerd en afgezet tegen de steun die men uit de directe omgeving van familie,

vrienden en kennissen ontvangt. In deze paragraaf staat de vraag centraal of partners tevreden zijn met de steun vanuit de organisatie. Paragraaf acht draagt de veelzeggende naam "tot besluit".

2. Steekproef

In de periode van oktober 1999 tot en met januari 2000 is een groot aantal militairen teruggekeerd van een uitzending. De grootste groep had deelgenomen aan KFOR1 (Kosovo), SFOR8 (Bosnië) en UNFICYP (Cyprus). Aan 2000 van deze militairen is in het voorjaar van 2001 een vragenlijst toegezonden die bedoeld was voor de partner. Zowel militairen met een BBT-contract als met een BOT-contract waren aangeschreven. De vragenlijst is relatief lang na de uitzending toegezonden omdat de vraagstelling gericht was op lange termijn effecten. Bovendien was afgesproken met de Afdeling Individuele Hulpverlening dat de "nazorg-onderzoeken", gericht op het welbevinden van uitgezonden militairen, eerder plaats zouden vinden.

425 vragenlijsten van de 2000 werden ingevuld teruggezonden. Dat er niet meer vragenlijsten teruggestuurd zijn komt onder andere omdat een grote groep jonge BBT-militairen aangeschreven was. Deze militairen bleken vaak geen partner te hebben ten tijde van het onderzoek. Soms was de relatie tijdens of kort na uitzending verbroken. Ook meldde een vrij grote groep mensen aan ons terug dat zij niet mee wilden werken aan het onderzoek, omdat er al zo veel onderzoeken zijn. Veel mensen waren echter ook enthousiast over het feit dat er nu eindelijk een onderzoek naar partners werd uitgevoerd en hadden de vragenlijst eigenlijk veel korter na de uitzending willen krijgen.

66% van de 425 deelnemers aan het onderzoek was gehuwd. 34% was ongehuwd. Slechts 3% van de partners was mannelijk. 240 ondervraagden gaven aan dat zij minstens één kind hadden. De gemiddelde leef-

tijd van de partners was 34 jaar. De partners hadden gemiddeld 12,5 jaar een relatie met de militair. De rangen van de militairen - de relatie van de partners - varieerden van soldaat tot luitenant-kolonel. 22% van deze militairen is soldaat of korporaal. Precies hetzelfde percentage (22) is officier. Het merendeel (56%) van de partners had een relatie met een onderofficier.

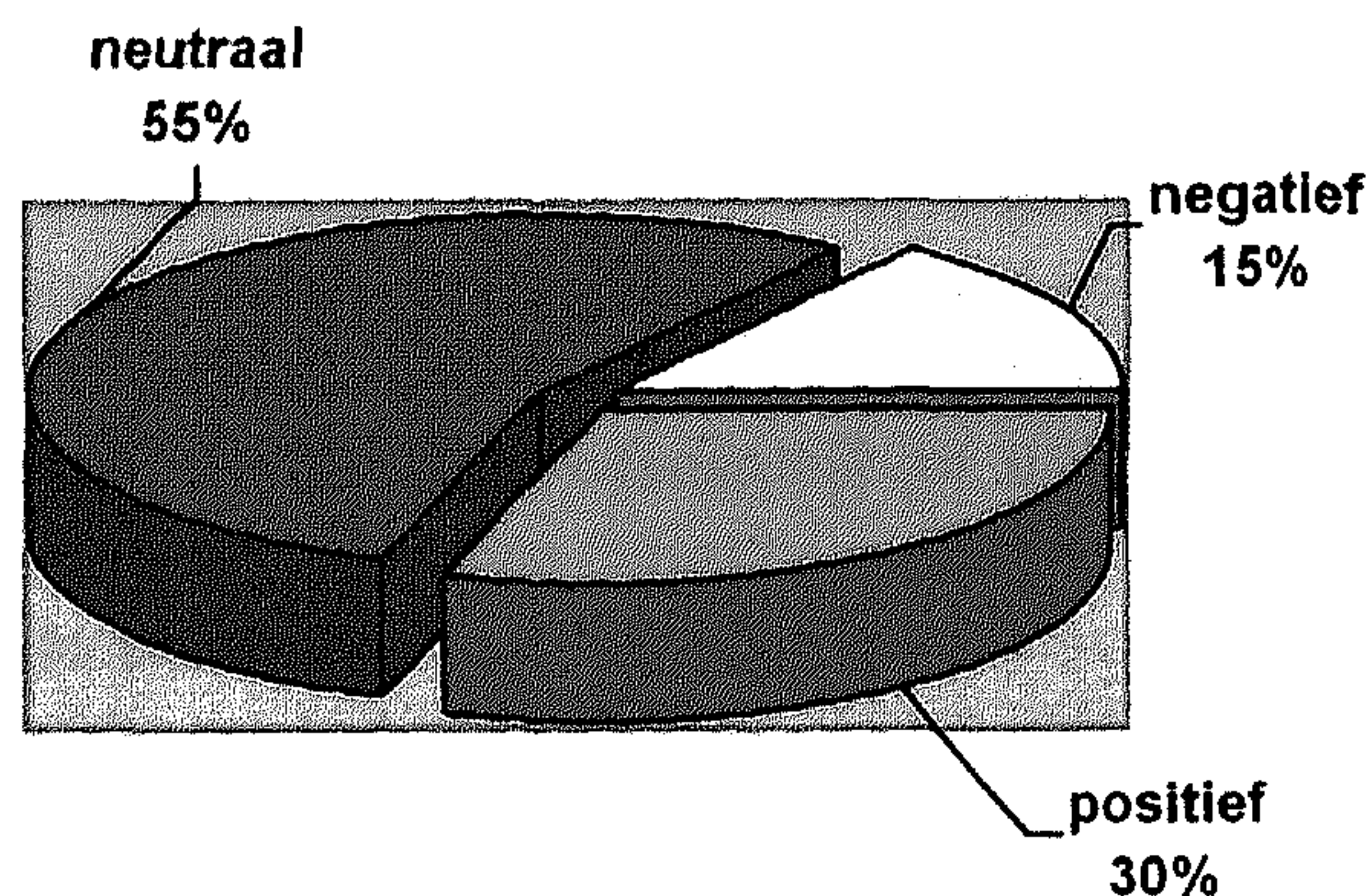
3. Ervaringen voor, tijdens en na de uitzending

De psychologie leert dat er een aantal stadia zijn in de ontwikkeling van emoties gedurende een uitzending (De Soir, 2000). Die stadia hoeven zich niet altijd voor te doen en ook de hevigheid van emoties verschilt van persoon tot persoon.

1. Allereerst is het mogelijk dat partners boos of geschokt reageren als zij voor het allereerst te horen krijgen dat hun militair uitgezonden moet gaan worden. Het bericht dat een uitzending er aan staat te komen wordt zelden met enthousiasme ontvangen.
2. De laatste dagen voor het vertrek is het mogelijk dat men vervreemdt, of dat gevoelens ontkend of verdoofd worden. Vaak is ontkenning en/of verdoving van gevoelens verbonden met de onzekerheden rond het vertrek. Omdat gevoelens onderdrukt of ontkend worden (men wil voor zich zelf niet weten dat men zijn/haar "maatje" moet gaan missen), ziet men vaak dat deze op het moment van vertrek ontladen. Heftige uitbarstingen van emoties zijn daarom bij het vertrek heel normaal en veelvoorkomend.
3. Na het vertrek kan er sprake zijn van emotionele verwarring of disorganisatie. Verdriet en het missen van de militair kunnen vergezeld gaan van gevoelens van depressie, huilen, slaapproblemen en het moeten wennen aan een nieuw levensritme (bijvoorbeeld: als gevolg van het feit dat men nu alleen moet eten komt het voor dat men het met het eten niet meer zo nauw neemt).
4. Vaak duurt de voorgaande fase niet te lang en zullen de meeste partners na (gemiddeld) zo'n zes weken zich aanpassen aan de nieuwe situatie. Verdriet of boosheid zullen wegebben, het gemis van de partner blijft maar wordt minder intens. In deze fase helpt het de partners om de draad in hun leven op te pakken, routines aan te houden, familie en vrienden te bezoeken en - uiteraard naar behoefte - deel te nemen aan thuisfrontactiviteiten.
5. De verwachtingen kort voor terugkeer kunnen zeer gespannen zijn. Dit is de fase van de "laatste loodjes" die het zwaarst wegen of de angst - wanneer men weer bij elkaar is - dat "het" anders zal zijn dan vroeger. Gevoelens kunnen een mix zijn van ingehouden vreugde, hoop en / of angst voor de toekomst.
6. De fase van hereniging lijkt in eerste instantie op de "wittebroodsweken" na een trouwerij. Men is heel blij weer bij elkaar te zijn, maar moet ook weer aan elkaar wennen. Tederheid en intimiteit zijn hierbij de sleutelwoorden. Maar deze fase is niet altijd makkelijk, immers beiden kunnen in de zes maanden van de uitzending veranderd zijn!
7. Reïntegratie en stabilisatie vormen de laatste fase. Meestal wordt deze stabilisatie na zes tot twaalf weken na terugkeer bereikt. Over sommige zaken zal men opnieuw overeenstemming moeten bereiken, maar in deze fase zullen de verhoudingen uitgekristalliseerd zijn en heeft elk van de partners haar / zijn plaats in de relatie gevonden.

De meeste elementen uit de hierboven beschreven stadia zijn te herkennen in de ervaringen van de partners. Allereerst werd gesteld dat het bericht van een aanstaande uitzending zelden met gejuich ontvangen wordt. Op de vraag "stond u voor de uitzending positief of negatief tegenover de uitzending van uw partner" antwoordde 15% dat zij er negatief tegenover stonden, 30% stond er positief tegenover, en de meerderheid

Figuur 1:
houding t.o.v. uitzending voor de uitzending

(55%) koos voor een neutrale houding. De meningen zijn dus heel divers, maar over het algemeen nog het beste te beschrijven als "positief afwachting".

Voor 89% van de partners duurde de uitzending zes maanden. Voor de anderen (11%) duurde de uitzending korter (soms slechts één of twee maanden). Voor 33% van de partners was de tijd tussen de berichtgeving en het vertrek naar het missiegebied minder dan een maand. Het is dan ook nauwelijks verbazend dat 27% van de partners van mening was dat zij onvoldoende tijd hadden om zich op de uitzending voor te bereiden (6% had te veel voorbereidingstijd, 66% vol-

doende tijd). Uit een eerder onderzoek van Moelker en Verheijen (1999) bleek echter dat partners die te lang de tijd hebben om zich voor te bereiden ook niet tevreden zijn. De meest ideale voorbereidingstijd ligt waarschijnlijk ergens tussen de drie en de zes maanden.

Zoals in de bovengenoemde fasen werd beschreven, is de tijd voor het vertrek niet altijd makkelijk. 74% van de partners vond het vooruitzicht de militair te moeten missen zwaar en 27% had het gevoel voor het blok te staan (54% was het hiermee niet eens). Zoals te verwachten was het afscheid nemen van de partner het allermoeilijkste in deze periode. 83% was het eens met de uitspraak "het afscheid nemen van mijn partner was moeilijk"

Tijdens de uitzendingen is het gemis van het "maatje" waarmee men lief en leed deelt de belangrijkste ervaring. Zowel in het begin van de uitzending als later mist men de partner (78% onderschrijft deze ervaring de partner aan het begin te missen). Na de verlofperiode mist 73% van de partners de militair. Het gevoel de partner te missen wordt dus gedurende de uitzending niet minder. De verlofperiode kan dit gevoel zelfs nog aanwakken. Desondanks waarderen de partners het verlof zeer en vindt de meerderheid van de partners het verlof te kort (59% eens, 22% oneens). 48% van de partners stelt: "ik voelde mij tijdens de uitzendperiode eenzaam" (26% neutraal, 25% niet mee eens). Vele mensen vonden de tijd na het verlof eigenlijk erger dan de tijd ervoor (39% mee eens, 36% niet mee eens). Ook melden veel

mensen dat alles zwaarder leek te zijn (36% eens, 38% niet mee eens).

De communicatie tussen militair en zijn/haar thuisfront blijkt in deze periode - tijdens de uitzending - van het allergrootste belang te zijn. 84% van de partners heeft regelmatig telefonisch contact (minstens één keer per twee weken). Ook de "ouderwetse" manier van brieven schrijven blijkt in deze tijd van elektronische communicatie toch nog heel erg populair. Gemiddeld schreven partners 9,5 keer per maand! Maar ook het gebruik van elektronische communicatie, denk bijvoorbeeld aan e-mail of aan SMS-jes, is enorm toegenomen. Eén van de partners stuurde twee keer per dag een SMS-berichtje.

56% van de partners had een aantal weken voor de terugkomst al plannen gemaakt om samen iets met de partner te ondernemen bij thuiskomst. Op deze wijze bereidden velen zich emotioneel voor op de terugkeer. Tekenend is dan ook dat voor 91% van de partners de thuiskomst een fijne gebeurtenis was. De wijze waarop mensen de thuiskomst vieren is heel verschillend. Sommigen boeken een vakantie om samen weg te kunnen zijn. Maar anderen organiseren een groot feest om de thuiskomst te vieren. Dat was voor 34% van de gezinnen het geval (42% vierde geen groot feest, 24% antwoordde neutraal). Het voordeel van een groot feest is dat men de hele familie en kennissenkring gezien en begroet heeft en de overige dagen voor het gezin vrij kan houden.

De eerste weken na thuiskomst lijken veel op "wittebroodsweken": dat blijkt bijvoorbeeld uit een uitspraak als "de eerste tijd na de uitzending knuffelden wij erg veel" die door 60% van de partners onderschreven wordt (18% niet mee eens).

Maar na deze "wittebroodsweken" valt het lang niet altijd mee voor de militair om zijn/haar plaats in het gezin terug te vinden. 26% van de partners zegt dat "we na de uitzending erg aan elkaar moesten wennen"

(55% niet mee eens). Dat kan komen doordat 34% van de militairen eigenlijk verwachtte dat thuis alles hetzelfde was gebleven wat mogelijk een bron van spanning kan zijn (voor 39% was deze verwachting niet aanwezig), maar slechts een hele kleine minderheid (9%) van de militairen wou dat bij de thuiskomst alles weer op de oude manier zou gebeuren. Vanuit dit oogpunt is het begrijpelijk dat een minderheid (18%) vaak ruzie had over kleine dingen. Maar bij 69% van de gezinnen is zelfs van dit soort kleine meningsverschillen nauwelijks sprake. Overwegend is de militair vooral trots op zijn / haar partner vanwege het feit dat zij / hij de periode van uitzending zo goed doorgekomen is. 78% van de partners stelt dat hun relatie trots op hen is (7% niet trots).

Wat vooral helpt voor de gezinnen om de relatie weer warm en vertrouwd te maken is communiceren. In de gezinnen werd dan ook veel gepraat en geluisterd en het opvallende hierbij was dat deze communicatie meestal tweerichtingsverkeer bleek te zijn. 50% van de partners stelt dat hun relatie wilde praten over zijn ervaringen (23% niet mee eens) en 67% van de partners zegt dat hun relatie ook luisterde naar de ervaringen van het thuisfront (6% niet mee eens). Moelker en Van der Kloet (2002) toonden zelfs aan dat er een statistische relatie bestaat tussen communicatie - het luisteren en praten - en het voorkomen van seksuele problemen. In de gezinnen waar veel gecommuniceerd werd was het seksleven vaak beter wat bleek uit het knuffelgedrag van mensen en de afwezigheid van seksuele problemen.

Veel partners zijn het eens met de uitspraak dat "onze relatie hechter is geworden door de uitzending" (56% mee eens, 22% niet mee eens). Voor de meeste gezinnen geldt dat na ongeveer een jaar na de uitzending de relatie zich heeft gestabiliseerd en dat de militair weer in het gezin is geïntegreerd. Voor een minderheid geldt dit echter niet. 7% van de partners is het eens met de uitspraak dat de relatie nog steeds niet is wat

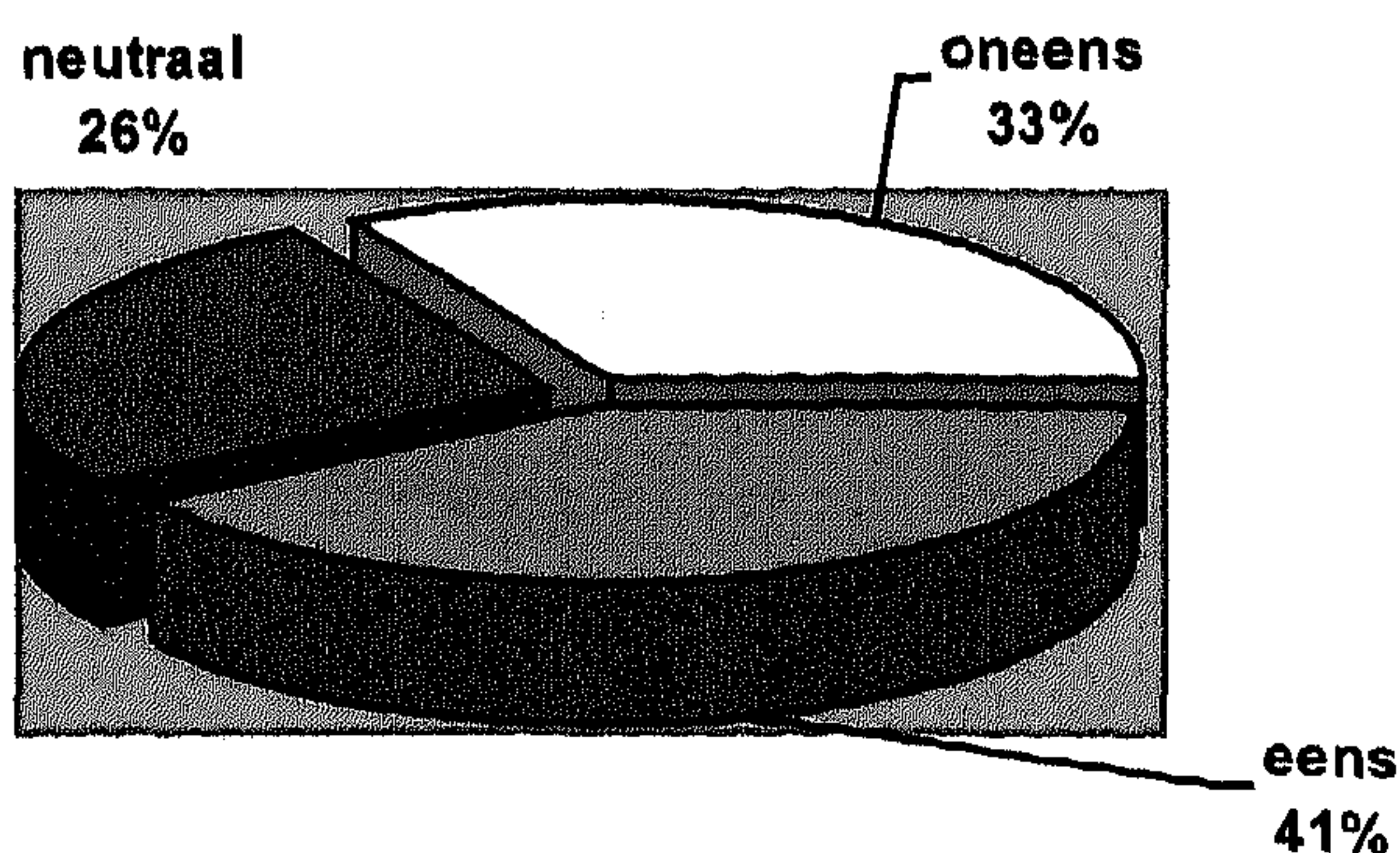
Tabel 1: Bloemlezing uit opmerkingen met betrekking tot de hereniging.

- Wel een periode nodig gehad om weer aan elkaar te wennen, dit was ook zo voor onze kinderen.
- Ik had er af en toe moeite mee dat ik hem, ondanks alle brieven en telefoon, een half jaar "kwijt" was.
- Hij praatte al weinig maar na de uitzending is dat nog erger. Terwijl ik daar wel behoefte aan heb. Hij is ook veel eerder geïrriteerd en erg kortaf, vooral tegen mijn twee oudste kinderen uit mijn vorig huwelijk
- Ik kreeg een heel volwassen en nuchtere vriend terug na de uitzending, daarvoor kon hij zich veel drukker maken over kleine dingen.
- Op het moment van thuiskomst werd er een feest gegeven met familie en vrienden, maar na 3 een tijdje wilde ik me het liefst even met hem afzonderen, even samen met niemand om ons heen.
- Veel ongeuite boosheid naar hem toe.
- De eerste 4 dagen dat hij thuis was heb ik het moeilijk gehad. Emoties, gevoelens en gedachten vechten om voorrang, ik kon er niet goed over praten.
- Ja, als hij nog een keer voor zeer lange tijd uitgezonden wordt, kan hij de scheidingspapieren klaarleggen.
- Was weer fijn om elkaar terug te zien.
- We hebben snel de draad weer opgepakt.
- Er bestaat niets beters dan de hereniging.

het was voor de uitzending. Een kleine groep van de ondervraagden (3%) is zelfs zo ontevreden over de kwaliteit van de relatie dat zij het eens is met de uitspraak "ik denk wel eens: waren wij maar gescheiden".³

De ervaringen voor, tijdens en na de uitzending zijn - dat was ook te verwachten - van invloed op de houding ten opzichte van toekomstige uitzendingen. Immers, 20% van de partners vindt dat een uitzending de relatie onder druk zet (56% niet mee eens). De grote meerderheid van de militairen (75%) zal - volgens de partners zelf - met hun partners rekening houden met betrekking tot hun mening over toekomstige uitzendingen. Sterker nog: 41% van de partners is het eens

met de stelling "als ik tegen uitzending ben, is mijn partner niet gemotiveerd om te gaan" (31% niet mee eens). Voor 15% zou deze mening van het thuisfront zelfs reden zijn om er onderuit proberen te komen. 19% van de partners heeft liever dat hun relatie in de civiele sector gaat werken dan dat hij weer uitgezonden wordt. Er is een grote meerderheid (83%) die het eens is met de uitspraak "ik red mij wel als mijn partner weer uitgezonden moet worden" (7% oneens). Deze antwoorden zeggen veel over de veerkracht van de individuele partners, maar ondanks die grote veerkracht is maar liefst 41% van de partners het eens met de uitspraak "voor mij hoeft zo'n uitzending nooit meer" (33% niet mee eens).

Figuur 2:

Voor mij hoeft zo'n uitzending nooit meer

4. Betrokkenheid

De militair moet een bepaalde mate van betrokkenheid voelen bij zijn/haar werk om dit werk zo goed mogelijk te doen. Dat geldt voor het werken in Nederland, maar vooral voor het werk in het uitzendgebied. Daar is hij/zij immers nog intensiever met zijn/haar werk bezig en bestaat zijn/haar leefomgeving uitsluitend uit collega's. Voor militairen op uitzending is het echter ook belangrijk dat hun partner betrokkenheid toont bij hun werk. Indien de partner immers totaal ongeïnteresseerd zou zijn, of bezwaar zou hebben tegen het werk van de militair, mag je aannemen dat de militair niet erg gemotiveerd is om zijn/haar werk te doen, al helemaal niet om op uitzending te gaan! Daarom hebben we gekeken hoe sterk de betrokkenheid is van de militair bij het werk, onder andere betrekking hebbend op uitzending.

Daarnaast hebben we gekeken hoe sterk de betrokkenheid is van de partner van de militair bij het werk van de militair in het algemeen. Deze is, zoals gezegd, van belang voor de motivatie van de militair om het werk zo goed mogelijk te doen en vooral om onbezorgd op uitzending te gaan.

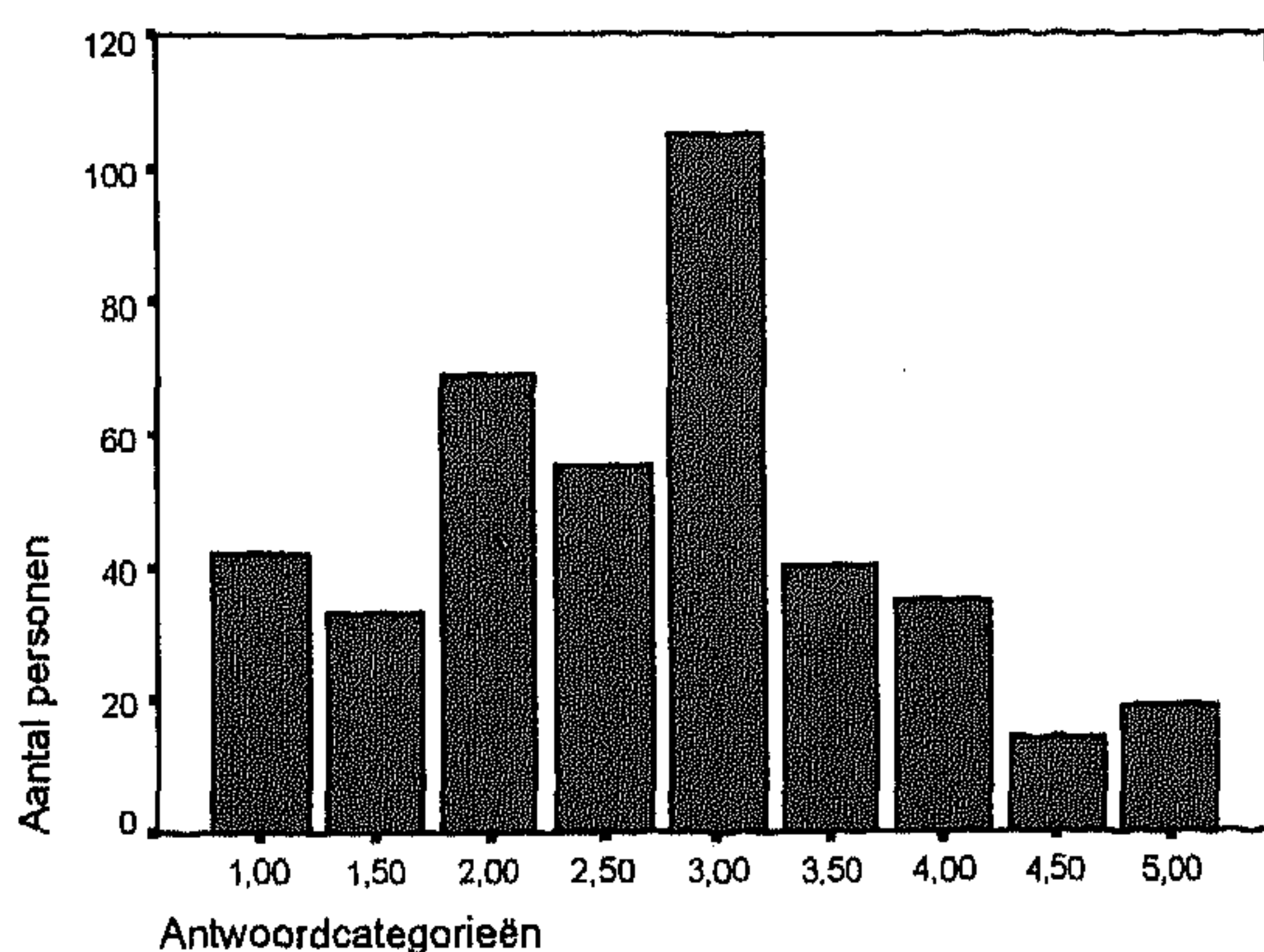
Er is nog een belangrijk aspect dat hierbij een rol speelt: de steun vanuit de organisatie, de Koninklijke Landmacht, bij het thuisfront van de militair. De KL zendt de militair uit, en zet voor de duur van zo'n uitzending de thuisfrontorganisatie op. Deze is bedoeld als mentale en praktische ondersteuning aan het thuisfront van de uitgezonden militair. Hoe

wordt deze steun door het thuisfront ervaren?

Tenslotte is het denkbaar dat er allerlei ongemakken en problemen de kop opsteken als de militair wordt uitgezonden. Plotseling mist er immers iemand uit het gezin, er blijft een lege plek, en de partner komt overal alleen voor te staan. Hoe goed het gezin zich ook voorbereidt op de uitzending, er kunnen altijd onverwachte gebeurtenissen zijn waarvoor het nodig is even te overleggen, of waarvoor men samen de schouders er even onder moet zetten. Dat gaat niet als de militair op uitzending zit. We spreken hier dan wel van een conflict tussen het gezin en het militaire beroep, in de zin van conflicterende belangen. Het belang van de organisatie om de militair op uitzending te sturen druist dan in tegen het belang van het gezin om de militair thuis te hebben. Ook naar dat aspect is gekeken.

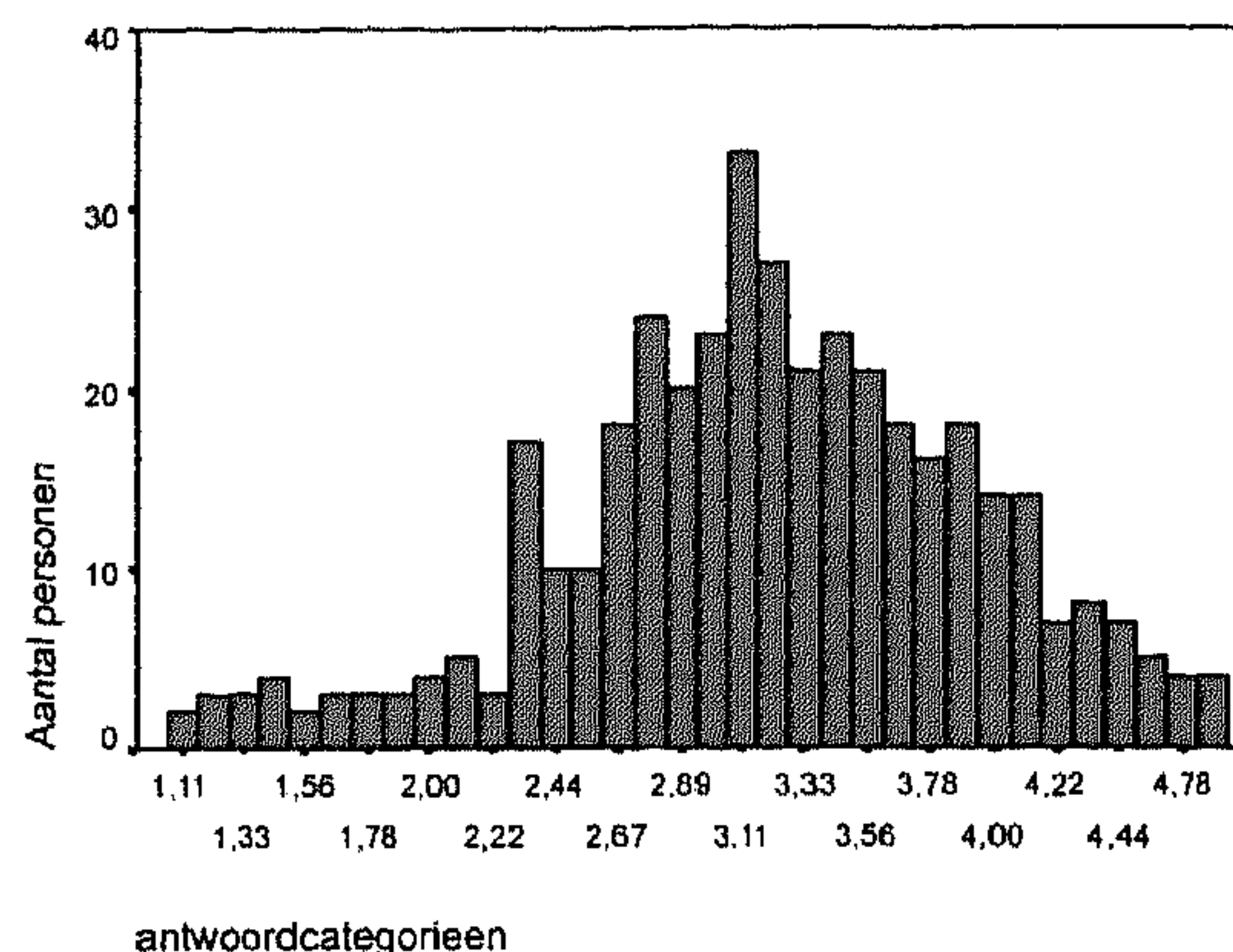
In eerste instantie kijken we naar de betrokkenheid van de militair bij zijn/haar werk, onder andere betrekking hebbend op uitzending.

We hebben twee stellingen samengevoegd die de betrokkenheid van de militair bij zijn/haar werk weergeven. De combinatie van de vragen geeft eigenlijk vooral aan in hoeverre de militair de hoogste prioriteit aan zijn/haar werk dan wel aan zijn/haar gezin toekent. De eerste stelling was "Voor mijn partner hoeft zo'n uitzending nooit meer". We hebben de antwoordcategorieën van deze stelling omgedraaid om de twee stellingen zinvol aan elkaar te kunnen verbinden.

Figuur 3: De betrokkenheid van de militair bij zijn/haar werk.

Figuur 4: De betrokkenheid van het thuisfront van de militair bij het werk van de militair

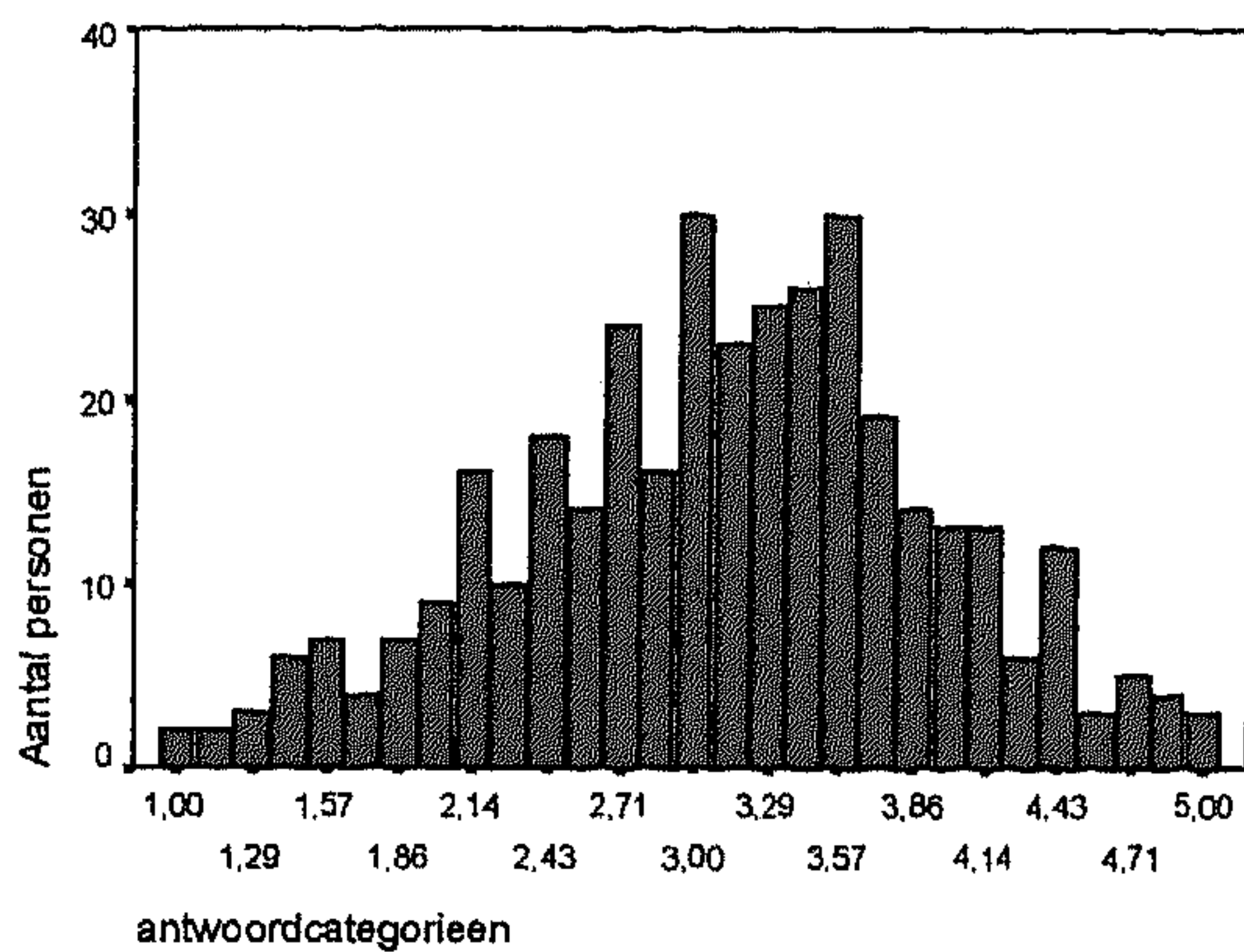
De tweede stelling was "Mijn partner vindt dat de dienst voor het meisje gaat". Als het antwoord op de omgedraaide eerste stelling en op de tweede stelling is "zeer mee oneens", dan betekent dit, dat de militair niet staat te springen om weer op uitzending te gaan en niet vindt dat de dienst voor het meisje gaat. De mogelijke antwoorden op deze stellingen waren 1 = zeer mee oneens; 2 = mee oneens; 3 = niet oneens, niet eens; 4 = mee eens; 5 = zeer mee eens. Deze zijn uitgezet op de horizontale as. De vraag werd gesteld aan de partners van de militair, dus de mening van de militair zelf is niet bekend. Het is een weergave van de indruk die partners van de militair hebben. Het aantal partners is uitgezet op de verticale as. De resultaten van de analyses waren als volgt: 48% is van mening dat de militair niet weer graag op uitzending wil en niet vindt dat de dienst voor het meisje gaat. 25% is het niet eens, niet oneens met de veronderstelling. 27% is het (zeer) eens met de veronderstelling. Hieruit mag worden geconcludeerd dat de militair niet zonder meer zijn/haar werk boven zijn/haar gezin stelt. In principe zal hij/zij geen bezwaren hebben tegen nog een uitzending, maar hij/zij zal zich waarschijnlijk niet vrijwillig aanmelden om weer op uitzending te gaan.

Het tweede aspect betreft de betrokkenheid van de partner bij het werk van de militair. Ook hier is een aantal stellingen bij elkaar gevoegd die tezamen de betrokkenheid van de partner bij het werk van de militair weergeven. Voorbeelden van die stellingen zijn: "Ik sta volledig achter de keuze van mijn

partner om te werken bij de KL"; "Mijn waarden en die van het leger komen overeen"; "Als je een relatie met een militair hebt, moet je zonder meer de consequenties van zijn/haar werk accepteren". De antwoordcategorieën zijn dezelfde als die bij betrokkenheid van de militair (1 = zeer mee oneens; 2 = mee oneens; 3 = niet oneens, niet eens; 4 = mee eens; 5 = zeer mee eens). Antwoorden 1 en 2 geven een lage betrokkenheid aan, antwoorden 4 en 5 geven een hoge betrokkenheid aan.

We zien dat het grootste deel van de hogere staafjes aan de rechterkant ligt. Daarmee is aangegeven dat het merendeel van het thuisfront betrokken is bij het werk van de partner. In percentages: 34% is van het thuisfront heeft een (zeer) hoge betrokkenheid met het werk van de militair. 18% van het thuisfront heeft een (zeer) lage betrokkenheid. 48% is het niet eens, niet oneens, met andere woorden: de betrokkenheid is niet hoog, niet laag. Men zweeft een beetje in het midden.

Het derde aspect betreft de steun vanuit de KL voor het thuisfront van de uitgezonden militair. Om die te kunnen bepalen hebben we een aantal vragen samengevoegd die samen de steun voor het thuisfront vanuit de KL vertegenwoordigen. Voorbeelden van die stellingen zijn: "Ik ben tevreden over de mogelijkheden die er zijn om mij te laten weten hoe het met mijn partner gaat"; "Bij de landmacht is aandacht voor het thuisfront"; "De KL biedt mijn partner na de uitzending een goede nazorg". De mogelijke

Figuur 5: De steun van de KL voor het thuisfront van de uitgezonden militair

antwoorden op al deze vragen waren ook weer 1 = zeer mee oneens; 2 = mee oneens; 3 = niet oneens, niet eens; 4 = mee eens; 5 = zeer mee eens. De resultaten van deze samenvoeging zijn uitgezet op de horizontale as. Als veel partners de score 1 hebben, betekent het dat veel partners vinden dat de KL weinig steun aan het thuisfront heeft gegeven. Uit de grafiek blijkt echter niet dat men vindt dat er te weinig steun is. We zien namelijk dat de staafjes aan de positieve kant van de verdeling meer frequent voorkomen. Rechts van het zogenaamde "theoretische midden" zien we iets meer lange staafjes dan links ervan.

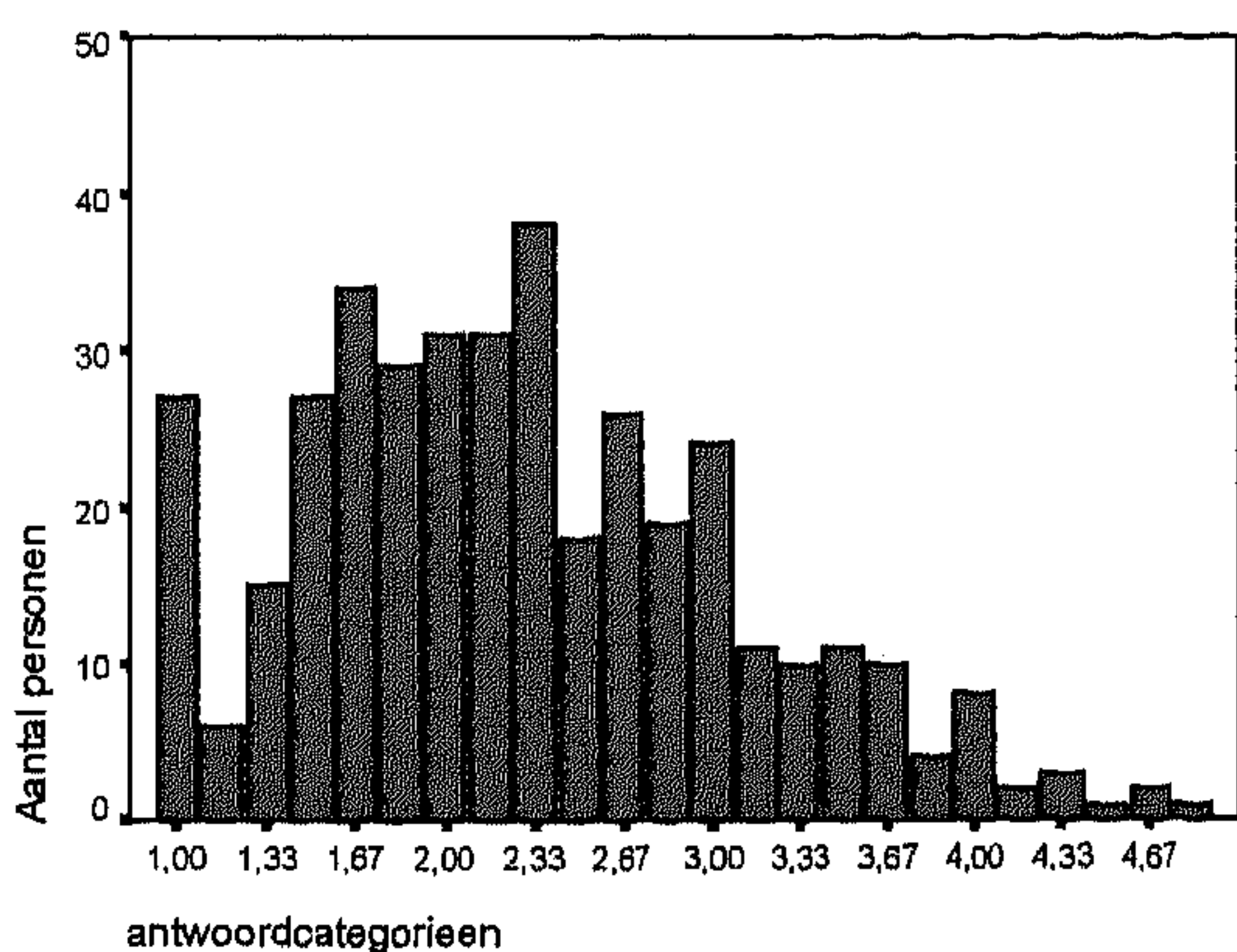
In percentages uitgedrukt: het blijkt dat 23% van de partners het er (zeer) mee oneens is dat de KL voldoende steun geeft aan het thuisfront. 52% antwoordt "niet oneens, niet eens". 25% antwoordt het er (zeer) mee eens te zijn dat de KL voldoende steun aan het thuisfront geeft.

Tenslotte kijken we naar het conflict tussen belangen van het gezin en belangen van de organisatie. Ook hier zijn stellingen samengevoegd, ook hier weer dezelfde antwoord-

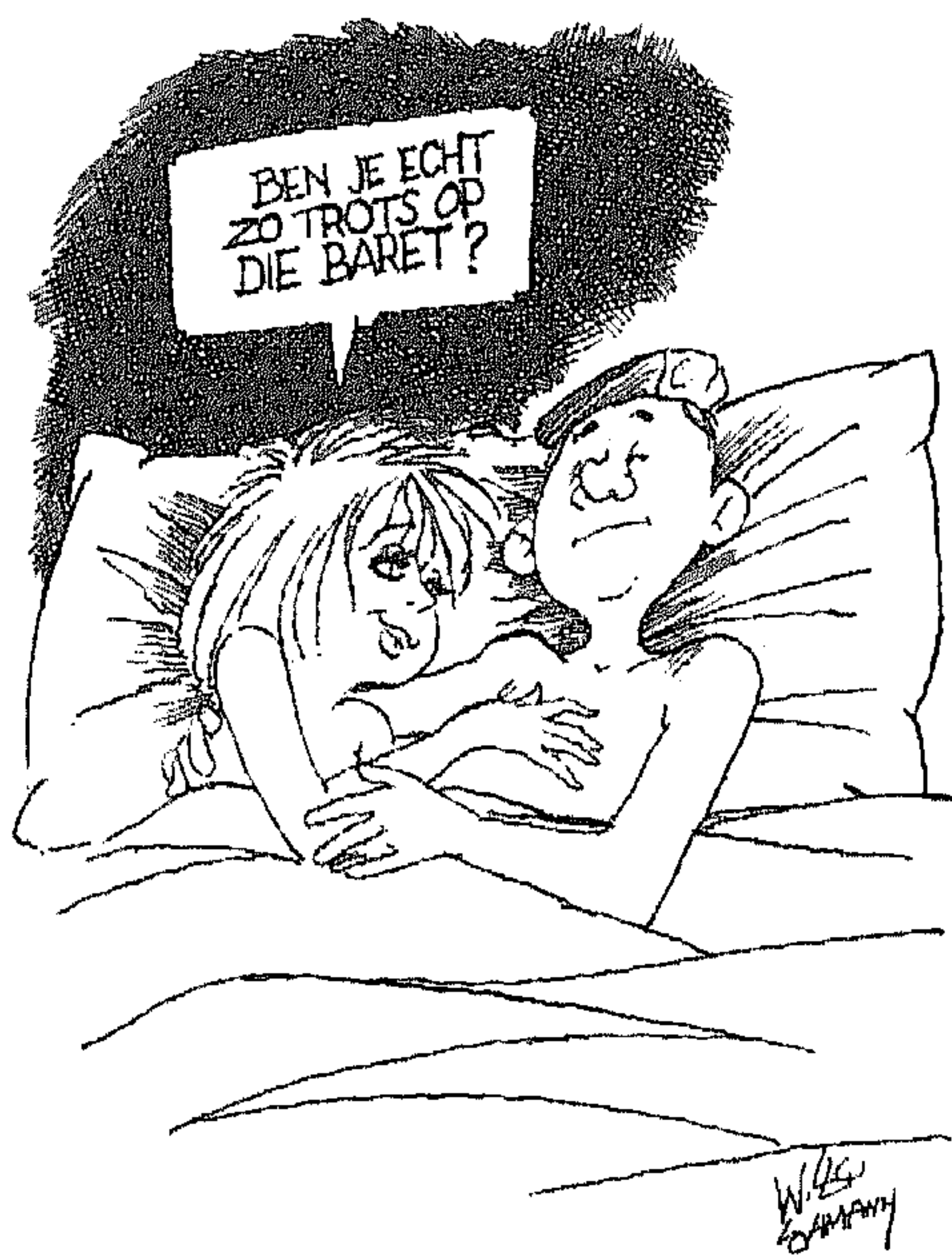
categorieën. Voorbeeld van zo'n stelling: "Probleem om het huishouden aan kant te krijgen"; "Niet in staat zijn om activiteiten met gezinsleden bij te wonen". Antwoorden aan de linkerzijde in het staafdiagram geven aan dat men van mening is dat er minder of geen conflicten zijn, antwoorden meer naar de rechterzijde van het staafdiagram geven aan dat er in meer of mindere mate een conflict is.

We zien dat het grootste deel van de antwoorden aan de linkerzijde van de verdeling ligt: Het grootste deel van de partners ervaart geen conflict tussen de belangen van het gezin en die van de organisatie. 66% van de partners is van mening dat er geen conflict is tussen belangen van het gezin en van de organisatie. 23% is het er niet mee eens, maar ook niet mee oneens dat er een conflict is tussen de belangen van het gezin en de organisatie. 11% van de partners ervaart wel een conflict tussen de belangen van de organisatie en die van het gezin.

Uit het bovenstaande mogen we concluderen dat de betrokkenheid van de militair niet uitsluitend bij de organisatie ligt. Sterker nog,

Figuur 6: Conflicterende belangen tussen het gezin en de KL

als de militair moet kiezen tussen werk en gezin zal waarschijnlijk in de meeste gevallen de voorkeur bij het gezin liggen. De betrokkenheid van het thuisfront bij de militaire organisatie mag, procentueel gezien, ook redelijk genoemd worden. Een groter deel van het thuisfront is wel betrokken bij het werk van de militair dan niet. Er is ook een aanzienlijk deel dat neutraal of oneens antwoordde. Wat betreft de steun vanuit de KL voor het thuisfront: ongeveer een kwart van de partners vindt dat de KL voldoende steun geeft, daartegenover staat dat ongeveer een kwart van mening is dat de KL onvoldoende steun geeft. Een grote middengroep, ongeveer de helft van de partners, is het daar niet mee eens. Met de conflicterende belangen tussen die van het gezin en die van de KL lijkt het wel mee te vallen: twee derde van de partners ervaart geen conflicterende belangen. Ongeveer een kwart is het er niet over eens, en een kleine groep ervaart wel conflicterende belangen.

5. Kinderen en uitzendingen

De reacties van kinderen op de uitzending van hun vader of moeder zijn zeer verschillend en ook verschillend naar leeftijd. Bij heel jonge kinderen was nog geen besef van het gemis van hun ouder. Bij de oudere leeftijdscategorie (meestal vanaf 12 jaar) was de acceptatie groot (het is zijn / haar werk!) en bleken de kinderen vaak een steun voor de partner omdat zij extra meehielpen in de huishouding en begrip wisten op te brengen. In principe lijken de fasen die kinderen doormaken veel op de emotionele stadia bij de partners. In het begin vaak verdriet en missen van de ouder (62% van de kinderen heeft deze gevoelens, 18% niet). Iets later gewenning aan de afwezigheid van papa of mama en doorgaan met het gewone leven. Blijdschap en leuke dingen doen horen typisch bij het verlof. Als de ouder weer vertrekt op het einde van de verlofperiode missen de kinderen hem/haar weer erg (56% mee eens, 29% oneens).

Ongeveer 15% van de kinderen heeft een gedragsverandering ondergaan ten gevolge van de uitzendingen. Dat blijkt onder andere uit problemen met slapen. 15% van de kinderen heeft - zo antwoorden de partners - problemen met slapen (73% oneens). 14% van de kinderen was depressief (75% oneens). 14% van de kinderen had vanwege de uitzendsituatie problemen op school (73% oneens). De uitzending is - zo blijkt uit de open antwoorden - ook van invloed op de schoolprestaties van de kinderen.

Na de uitzending is het voor 19% van de kinderen moeilijk dat de vader / moeder weer thuis is (66% geen probleem). Ook hier zien we dus weer dat er een periode is waarin de gezinsleden weer aan elkaar moeten wennen en elkaar opnieuw moeten accepteren. Een aantal kinderen accepteert het gezag van de teruggekeerde ouder niet. Het kost tijd om het verloren vertrouwen weer terug te winnen. Een aantal kinderen heeft ook duidelijk last van verlatingsangst. Zeker wanneer de

militaire ouder na de uitzending op oefening moet, is er de angst dat de ouder niet meer terugkomt.

De onderstaande bloemlezing uit opmerkingen van partners over de reacties van hun kinderen onderstreept dat uitzendingen voor kinderen een ingrijpende gebeurtenis vormen.

Tabel 2: Bloemlezing uit opmerkingen m.b.t. kinderen en uitzending

ACCEPTATIE

- Ze vonden het eigenlijk normaal dat hij ging, maar het moet niet te vaak gebeuren.
- In het begin was het moeilijker voor ze, maar na een paar weken waren ze gewend.
- Het is papa's werk en hij helpt andere mensen.
- Eerst misten ze papa, daarna gewenning, als papa er weer is nog leuker, periode verloopt redelijk soepel: kijken veel video van papa, foto op nachtkastje, sturen van pakketjes en telefoon. Praten veel over papa, uiten zich goed (kleuters).
- Het wordt een gewoonte.
- Normaal.

MISSEN OUDER

- Verdrietig dat ze hem zo lang moesten missen, half jaar is voor jonge kinderen niet te overzien.
- Hij miste papa heel erg en was dol blij hem weer te zien.
- Verdrietig, miste het stoeien en speciale aandacht van zijn vader.
- Niet leuk dat papa weg is.
- Waarom nu weer met Kerst en Oud en Nieuw.

PROBLEMEN TIJDENS UIZENDING

- Dochter wilde niet met vader telefoneren: papa is dood.
- Er was een zoon thuis toen 20 jaar en die heeft bijna totaal alle regels overboord gegooit tijdens de afwezigheid van zijn vader.
- Slecht slapen, vader negeren tijdens telefoongesprekken.
- Agressief gedrag van de oudste (toen 4) en opstandig.
- De jongste hangt erg aan zijn vader en had veel problemen, vooral op school.

STEUN VAN KINDEREN

- Zij hebben mij meer gesteund dan ik hun.
- Onze kinderen zijn volwassen, ze hebben veel op moeten vangen omdat ik in de 2e week van de uitzending ziek werd (huidkanker).
- Ik heb zes maanden engeltjes gehad, waren echt heel lief en behulpzaam, ze zijn deze zes maanden erg gegroeid geestelijk.

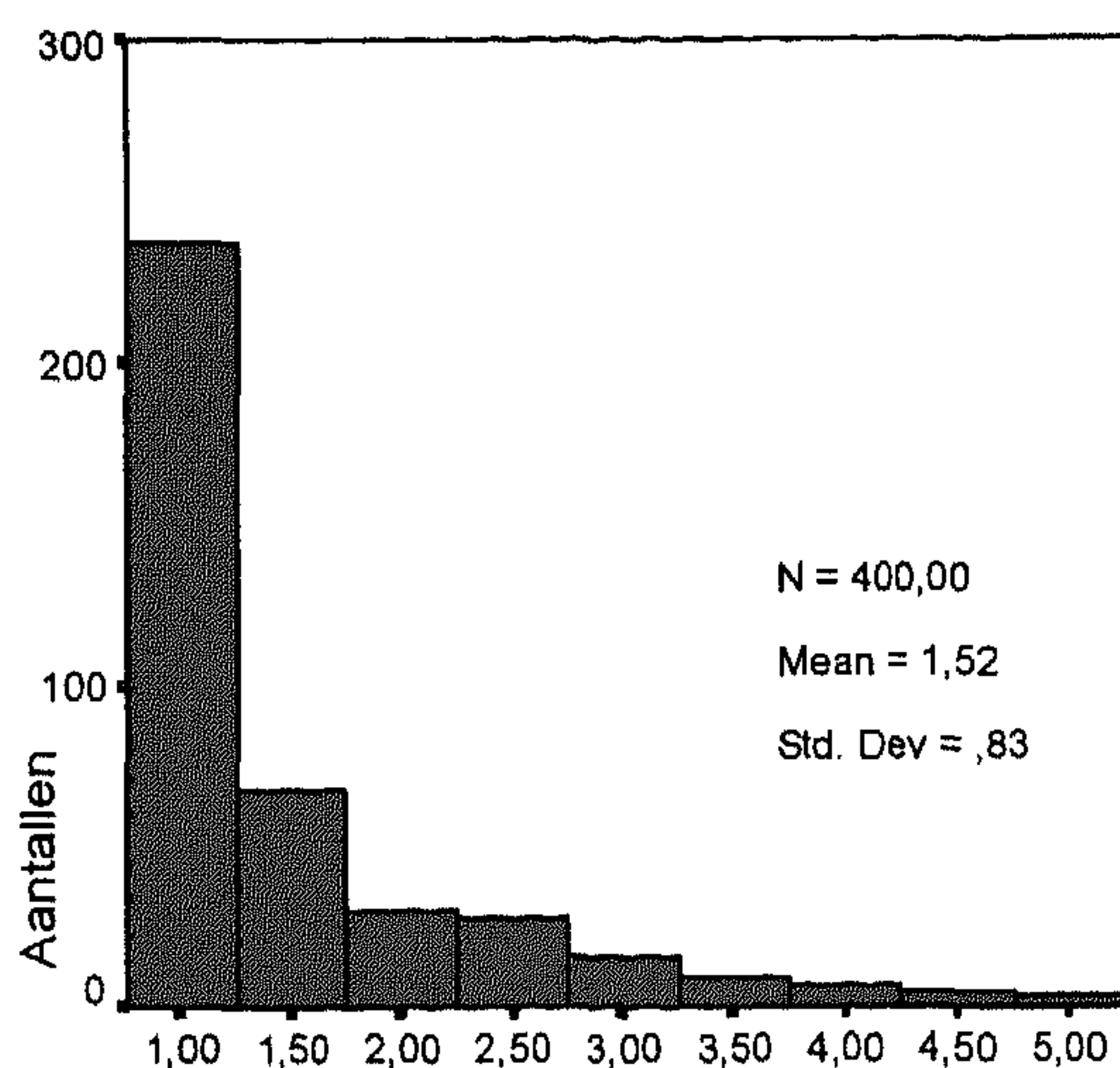
NA DE UITZENDING

- De kinderen accepteren nog steeds geen inmenging van mijn man. Zijn bemoeienis ervaren ze vaak als "stom".
- Na de uitzending mocht vader niet te lang van huis zijn. Dit gebeurde vaak omdat de eenheid (vaak) regelmatig op oefening moest.
- Juist na de 1e uitzending verlatingsangst en vooral problemen bij oefeningen. 2e keer nu zit hij op school en gaat het beter.
- De kinderen hadden zo iets van: jij hebt niets te zeggen, dat doet ons mam wel.
- Het was moeilijk, papa was anders geworden en gebleven.

6. Gezondheid en welbevinden

Uit het bovenstaande werd duidelijk dat uitzendingen een belasting zijn voor het thuisfront. In dat licht is het belangrijk om inzicht te verwerven in de relatie tussen uitzendingen en de gezondheid van de partners. Hoe staat het nu eigenlijk met de gezondheid en het welbevinden van de partners van militairen en in hoeverre zijn hun problemen gerelateerd aan uitzendingen?

Gezondheid en welbevinden zijn op twee manieren gemeten. De eerste wijze van meten richtte zich op een toename in het gebruik van sigaretten, alcohol en medicijnen. De tweede wijze van meten is gebaseerd op een vragenlijst met enerzijds depressie-items (in de put zitten, eenzaam voelen, wanhopig over de toekomst, gevoel van leegte e.d.) en anderzijds items met betrekking tot fysieke klachten (hoofdpijn,

Figuur 7: Depressiviteit

rugpijn, moeilijk adem kunnen halen e.d.). Meetschalen voor "depressie" en "fysieke klachten" werden gemaakt door de vragen die bij elkaar horen op te tellen. Statistische analyse gaf als resultaat dat de schalen betrouwbaar waren.⁴

Voor wat betreft de toename in het gebruik van sigaretten, alcohol en medicijnen is alleen gekeken naar de gebruikers van deze middelen. Hetgeen wat het meest opvallend is, is dat het gebruik van deze middelen niet veel toegenomen is. Bij 93% van de partners (die alcohol nuttigen) is het gebruik van dit genotsmiddel gelijk gebleven. 2% noemt een toename. 5% is gaan minderen. Het gebruik van sigaretten is voor 69% gelijk gebleven, 14% is meer gaan gebruiken, 17% is afgenomen. Met betrekking tot het gebruik van medicijnen is 80% gelijk gebleven (13% toegenomen, 7% afgenomen).

De schaal voor depressiviteit bestaat uit de som van een zestal vragen. Het totaal van de optelling is vervolgens door zes gedeeld. In figuur 7 kan men zien dat twee partners de score vijf hebben. Dat wil zeggen dat zij op zes vragen die betrekking hebben op depressiviteit de maximale score hebben aangekruist. Zij scoorden het hoogste op de schaal voor depressiviteit. 8% van de partners scoorde op deze schaal een 3 of nog hoger. 18% scoorde 2 of nog hoger. Het gemiddelde cijfer voor depressiviteit was 1,52.

De schaal voor fysieke klachten lijkt veel op de schaal voor depressiviteit en is ook op een overeenkomstige wijze gemaakt. Een verschil is dat de schaal voor fysieke klachten samengesteld is op basis van 11 vragen in plaats van op basis van zes vragen zoals bij de depressie-schaal. Er bleek een sterke samenhang te bestaan tussen beide schalen⁵. Dat wil zeggen dat gezondheidsklachten meestal hand in hand gaan met gevoelens van depressiviteit. 19% van de partners scoorden hoger dan de score 2 op de schaal voor fysieke klachten. Men zou zo'n score kunnen behalen door op 11 vragen het antwoord 2 in te vullen. Deze score geeft aan dat de partner fysieke klachten heeft. Slechts 2% scoorde een 3 of nog hoger. De gemiddelde score was 1,48.

Op basis van deze resultaten mag men concluderen dat een bepaald percentage van de partners geplaagd wordt door fysieke en / of psychische klachten. Of dit een hoog percentage is kan men alleen zeggen door te vergelijken met vrouwen uit de civiele sector. Deze vergelijking is binnen dit onderzoek niet gemaakt, maar het is wel bekend uit onderzoeken van de Vrije Universiteit Amsterdam (Bramsen e.a., 1997) dat de partners van militairen niet "ongezonder" zijn dan vrouwen (of mannen) uit de civiele sector. Ze zijn zelfs gemiddeld genomen gezonder.

Het is een andere vraag of partners van mening zijn dat hun klachten veroorzaakt worden door de uitzending. De relatie tussen

Tabel 3: Gemiddelden "depressiviteit" en "fysieke klachten" uitgesplitst naar de veronderstelde relatie met de uitzending

		DEPRI	PHYSICAL
Ja	Gemiddelde	2,4961	1,8204
	Aantal (N)	43	41
Nee	Gemiddelde	1,3931	1,4711
	Aantal (N)	318	319

klachten en uitzending lijkt logisch, immers, de partners staan er zes maanden alleen voor en dat zou heel goed van invloed kunnen zijn op gezondheid en welbevinden. Sommige partners leggen deze relatie ook. 12% van de partners (46 van de 379 geldige antwoorden) stelt dat hun klachten te maken hebben met de uitzending. Deze relatie kan men meer in detail bestuderen door de gemiddelden op de schalen "depressiviteit" en "fysie-

ke klachten" aan een analyse te onderwerpen. Uit die analyse, die samengevat is in onderstaande tabel, blijkt dat er vooral een groot verschil in het gemiddelde bij "depressiviteit" te zien is. De gemiddelde score voor depressiviteit is significant⁶ hoger voor degenen die menen dat hun klachten te maken hebben met de uitzending. De ene soort problemen vertoont sterke samenhang met andersoortige problemen. Er

Tabel 4: Bloemlezing uit de toelichting bij de vraag of de klachten te maken hebben met uitzending

Nee, klachten niet aan uitzending gerelateerd

- Nee, i.v.m. de geboorte v/d tweeling direct na uitzending
- Nee, het meest waarschijnlijke is de overgang die debet is aan de meeste van de klachten.
- Nee, net geopereerd aan een acute blindedarmontsteking.
- Nee, schrijf ik eerder toe aan zwangerschap.
- Nee: hersenschudding gehad.
- Nee, alleen soms wel de eenzaamheid, maar dan mail ik en dan is het over.
- Nee, persoonlijke situatie.
- Nee, familieomstandigheden.

Ja, klachten wel aan uitzending gerelateerd

- Ja, hyperventilatie tijdens de uitzendingen.
- Het idee dat er een nieuwe uitzending aan kan komen geeft je een machteloos gevoel.
- Ja: eenzaam voelen, over eventueel de toekomst, voor misschien weer een uitzending.
- Ja misschien, diverse psychische klachten zijn wel voortgevloeid uit een periode van relatieproblemen die wij hebben gehad na de uitzending.
- Ja, soms heb ik het gevoel dat als hij een week naar de kazerne gaat hij op maandagochtend op uitzending gaat voor een half jaar.
- Ja, mijn partner heeft PTSS overgehouden aan de uitzending. In onze beide levens waren er al problemen voor de uitzending, dus leven is een stuk moeilijker.
- Ja, door de twee uitzendingen zijn er problemen gerezen met de kinderen waardoor ik nu in een depressie zit en therapie volg, maar alles komt wel weer goed.
- ja: mijn partner is na de uitzending overspannen thuis komen te zitten.

ontstaan als het ware clusters van problemen die onderling met elkaar verband houden. Zo hebben mensen die hoog scoren op de schaal voor depressiviteit ook vaker relatieproblemen⁷. Problemen en gevoelens van onwelbevinden zullen elkaar op deze wijze versterken. Doordat uitzendingen daar nog een keer bovenop komen, wordt dit "opstapel-effect" nog extra versterkt. Een ander probleem dat duidelijk met uitzending te maken heeft is wanneer de militair die teruggekomen is duidelijk veranderd is door de uitzending. In een aantal gevallen lijdt de teruggekeerde militair aan een post traumatische stress stoornis die van grote invloed is op het welbevinden van de partner. De partner heeft dan gevoelens van onwelbevinden, depressie of stress doordat de militair psychisch niet gezond teruggekomen is van de uitzending.

De bovenstaande cijfers lijken eenduidig. 12% van de partners legt een relatie tussen de uitzending en het voorkomen van psychische en / of fysieke klachten. Een kritische lezer zal opmerken dat het hier om een subjectieve inschatting door de partners gaat en niet om een objectieve relatie tussen klachten en uitzending. De andere kritische lezer zal juist beweren dat het nu juist gaat om die subjectieve beleving van de partner. Het gaat om de mening van partners. De vraag naar de objectieve oorzaak in zijn relatie tot de gevolgen (gezondheidsklachten) is moeilijk, maar wij willen niet in een kip-en-ei-discussie verzanden. Wij willen de discussie ook niet afdoen met de dooddouner dat meer onderzoek gewenst is. Juist omdat de problemen clusters vormen en met elkaar verweven blijken te zijn, en juist omdat een uitzending de laatste druppel kan zijn die de emmer doet overlopen lijkt het ons plausibel dat er een relatie tussen klachten en uitzendingen bestaat. De bloemlezing van reacties op open vragen in tabel 4 sterkt ons in deze mening.

7. Sociale steun en thuisfrontzorg

Juist omdat uitzendingen zwaar zijn voor de achterblijvers is het prettig als zij gesteund worden door hun omgeving en door de militaire organisatie. In zijn algemeenheid zullen mensen eerst in hun nabije omgeving steun zoeken. De partners spreken ook een duidelijke voorkeur uit in deze richting. Zo stelt 64% dat zij meer hebben aan de eigen familie, vrienden of buren dan aan de door defensie georganiseerde thuisfrontzorg (13% oneens). Het is heel logisch dat partners allereerst steun zoeken in hun directe omgeving omdat daar zich de mensen bevinden waarmee men vertrouwd is.

Dat wil niet zeggen dat de partners de steun vanuit de organisatie niet waarderen. Integendeel: de tevredenheid is zelfs hoog. 50% van de partners is tevreden over de thuisfrontzorg tijdens de uitzending (ontevreden 10%). Na de uitzending zakt de tevredenheid naar 39% (ontevreden 14%).

De vragen die wij hier willen beantwoorden zijn: welke soort steun wordt door de partners gewenst, door wie moet die steun verleend worden, wat zijn de meningen met betrekking tot de thuisfrontzorg en hoe zou de organisatie de thuisfrontzorg kunnen verbeteren?

Nederland is een welvarend land. Vandaar dat de behoefte aan materiele steun niet bijzonder populair is. 86% van de partners geeft aan hier geen behoefte aan te hebben. 14% zou wel een materieel steuntje in de rug kunnen gebruiken. Hetzelfde patroon is te herkennen voor de behoefte aan professionele hulpverlening. Met betrekking tot deze vorm van steun geeft maar liefst 93% van de partners aan er geen behoefte aan te hebben (7% wel behoefte). De voornaamste steunbehoefte gaat uit naar emotionele steun door familie en/of vrienden. 84% van de partners geeft aan daar behoefte aan te hebben. 16% heeft aan deze emotionele steun geen behoefte.

In het verlengde van de sterke behoefte aan emotionele steun ligt de vraag met wie de partners een prettig gesprek konden hebben of zelfs hun hart luchten. Ook hier - hoe kan het ook anders - bleek weer dat men een luisterend oor in de eigen omgeving zocht. 85% van de partners kon het hart luchten bij vrienden en vriendinnen. 73% vond een luisterend oor bij de eigen ouders. 65% kon bij broers en zussen terecht. Op de vierde plaats komen dan de schoonouders (57%). De verdere populariteitsvolgorde voor de gesprekspartners was: collega's (50%), burenbuurvrouw (42%), vrouwen van mijn partner's collega's (34%), achtergebleven collega's van de uitgezondene (27%), al dan niet uitwonende kinderen (14%), andere vrouwen uit het bataljon (5%), hulpverleners (4%), anderen (3%). De meest populaire gesprekspartners bleken dus vooral uit de eigen nabije sociale omgeving te komen.

De wijze waarop de thuisfrontzorg georganiseerd is speelt in op de hulpbehoefte van de

partners. Professionele hulpverleners zijn in de thuisfrontzorgorganisatie alleen aanwezig als een vangnet voor mensen die in grote problemen geraakt zijn en die er alleen, zonder professionele hulp, moeilijk uit kunnen komen. Verder is de structuur van de thuisfrontorganisatie vooral gebaseerd op de inzet van vrijwilligers die actief zijn in thuisfrontafdelingen, werkgroepen die nieuwsbrieven of een tijdschrift als "de Monitor" verzorgen, telefooncirkels enz. De inzet van vrijwilligers sluit aan bij de zorgbehoefte. Partners hebben immers vooral behoefte aan emotionele steun en deze kan goed gegeven worden door vrijwilligers die dezelfde ervaringen hebben. Omdat sprake is van lotgenotencontact kunnen de vrijwilligers zich goed in de situatie van partners verplaatsen.

Om contactmogelijkheden te creëren worden thuisfrontdagen en midtermdagen georganiseerd. De thuisfrontdagen worden niet door iedereen bezocht. 63% van de partners is nooit aanwezig geweest op een thuisfront-

Tabel 5: Suggesties ter verbetering van de thuisfrontzorg

- Laat de mensen eens weten dat er een site op internet is, waar over SFOR wordt verteld, velen weten dit niet.
- Ben bij Klu-dagen geweest, groots opgezet voor kids, video uit het gebied (met groetjes, leuk voor ons en kids).
- Door de dagen niet op één plek te doen maar ook in andere regio's.
- Vervoer regelen voor partners die niet in de gelegenheid zijn zelf te komen.
- Ik ben 1x geweest in Leeuwarden met onze 3 kinderen. Er was niet gerekend op kinderen, ik ben daarna niet weer geweest. Mijn man was toegevoegd aan een eenheid waar ik niemand van kende.
- Meer gerichte informatie over de situatie ter plekke.
- Massale dagen hebben voor mij geen zin. Ik zou het leuker vinden in een kleinere groep met directe betrokkenen van mijn partner, gerichte ontmoetingen geven een emotionele ontlasting... je voelt je verloren in de massale ontmoeting.
- Meer activiteiten organiseren voor diverse doelgroepen.
- Meer contact met je eigen groep.
- Meer visuele info over de taken van de militairen en op een betere manier, informeler, de partners in contact met elkaar laten komen b.v. door workshops, doe-dingen als oefeningen enz.
- Vaker een thuisfrontdag vanuit de KMAR.
- Zoals het een aantal jaren geleden was, veel persoonlijker en meer verspreid.
- Minder langdradige verhalen, minder officieel, ... hou het wat meer gewoon leuk.

dag. 20% slechts één keer. 17% bezocht thuisfrontbijeenkomsten 2 keer of vaker. Ondanks het feit dat thuisfrontdagen beter bezocht konden worden vinden veel partners deze bijeenkomsten wel nuttig (39% eens, 18% oneens). Men vindt het ook een goed idee om de thuisfrontactiviteiten rondom een kazerne te organiseren (52% eens, 14% oneens). 57% van de partners is het oneens met de stelling "ik heb wel behoefte aan (regionale) thuisfrontdagen" (18% is het met deze stelling wel eens). Iets wat scherp geformuleerd lijkt het er op dat thuisfrontdagen in de beleving van een vrij grote groep partners gezien worden als nuttig voor anderen.

Een aspect in de thuisfrontzorg dat onmisbaar blijkt is de communicatie. 71% van de partners vindt dat het crisiscentrum (operationele staf BLS) nuttig werk doet (oneens: 7%). Dit centrum is het eerste punt waarnaar partners kunnen bellen als er zich in een bepaald uitzendgebied een crisis voordoet. De meest recente informatie kan men op die manier verkrijgen. 30% van de partners heeft daadwerkelijk telefonisch contact opgenomen met het crisiscentrum. 53% is van mening dat de thuisfrontbladen de informatie geven die men nodig heeft (18% oneens). Bovendien worden deze bladen ook zeer goed gelezen (84% eens, 16% oneens).

Veel mensen reageerden op een open vraag "de thuisfrontzorg zou ik willen verbeteren door:...". Deze vraag leverde veel suggesties op. Een gemeenschappelijke noemer is in de suggesties van partners wel te vinden: duidelijk blijkt een voorkeur voor kleinschalige bijeenkomsten waar persoonlijk contact mogelijk is. Maatwerk wordt gewaardeerd. Tevens blijkt het belangrijk dat er een programma is dat kinderen aanspreekt. Ook wordt informatie en beeldmateriaal uit het uitzendgebied zeer gewaardeerd. Een belangrijke eis is dat thuisfrontdagen ook gezellig zijn. Hieronder wordt een bloemlezing gegeven uit een aantal van de suggesties die door de partners gegeven waren.

Op het moment dat deze rapportage geschreven wordt, zijn beleidmakers die zich georganiseerd hebben in de "werkgroep Family Support" (Beleidskader Family Support, 2001) bezig met het invoeren van daadwerkelijke verbeteringen. Een groot aantal van de suggesties is reeds door deze werkgroep opgepikt.

8. Tot besluit

In dit onderzoek is aandacht besteed aan de gevoelens van partners voor, tijdens en na de uitzending van de militair. Dit is belangrijk, enerzijds uit het oogpunt van personeelszorg, en anderzijds vanuit het oogpunt van de organisatie. Een organisatie die geen zorg voor haar personeel en diens gezin heeft, schiet tekort in haar personeelszorg. Steeds vaker zien we in de hedendaagse maatschappij, waar privé en werk steeds meer in elkaar grijpen en elkaar steeds intenser beïnvloeden, dat zorg voor het personeel ook betekent: zorg voor het gezin van het personeel. Daarom is dieper ingegaan op de rol van de KL in de zorg voor het thuisfront van de uitgezonden militair. Het blijkt dat er veel zorg is, en dat die zorg ook gewaardeerd wordt. Overigens betekent dit niet dat er geen verbeteringen mogelijk zijn in de zorg voor het thuisfront. Zoals gezegd heeft de werkgroep Family Support (Beleidskader Family Support, 2001) daartoe al initiatieven ontwikkeld. Ook de rol van het thuisfront voor het functioneren en welbevinden van de militair moet niet worden onderschat. Hoe men thuis tegenover het werk van de militair staat, en hoe men tegenover de uitzending staat, heeft invloed op het gevoel van de militair. Een goede thuisfrontzorg is dan een "een two-sided affair", oftewel... de liefde moet van twee kanten komen: de organisatie heeft baat bij een goede thuisfrontzorg, want een goed verzorgd thuisfront draagt ertoe bij dat de militair onbezorgd op uitzending kan en zich goed zal inzetten. Veel investeren in thuisfrontzorg, van de zijde van de organisatie, zal zich naar verwachting dan ook terugbetalen in een hoge inzet van militairen bij

hun werkzaamheden in het buitenland. Een en ander neemt niet weg dat het gemis van de partner voor een half jaar door geen enkele beleidsmaatregel afdoende ondervangen kan worden. Niet alleen de uitgezonden militair, maar ook, misschien wel vooral, het thuisfront levert gedurende een uitzendperiode een opmerkelijke prestatie.

Noten

- 1 Wij willen op deze plaats allereerst alle partners danken die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Verder gaat onze dank uit naar - op willekeurige volgorde - Joke Jacobs, Henriette Stuut-Poell, Robert Jan Smits, Eric Franken, Rop Willems
- 2 Maj Drs. Irene van der Kloet is zowel werkzaam bij de Afdeling Gedragswetenschappen van de KL als bij de vakgroep Sociale en Gedragswetenschappen en Wijsbegeerte aan de Koninklijke Militaire Academie.
Dr. René Moelker is eveneens verbonden aan de laatstgenoemde vakgroep. Correspondentie: KMA, postbus 90002, 4800 PA Breda. ie.vd.Kloet@mindef.nl, r.moelker@mindef.nl
- 3 Dit percentage zegt niets over het totaal percentage echtscheidingen dat veroorzaakt wordt door uitzendingen. Vanwege de methode van steekproeftrekking kunnen daarover geen uitspraken gedaan worden.
- 4 De schaal voor depressie had een Cronbach's alpha van 0,89 en de schaal voor fysieke klachten had een Cronbach's alpha van 0,70. De schaal voor depressie bestond uit zes items. De somscore is gedeeld door zes om een schaal van 1 tot 5 te construeren. De schaal voor fysieke klachten bestond uit 11 items. Bij deze schaal is de somscore gedeeld door 11.
- 5 De correlatiecoëfficiënt $r = .58$
- 6 De verschillende toetsen, o.a. de F-toets en de significantietoets op de eta-coëfficiënt, gaven een kans kleiner dan 0,01 aan. Dit betekent dat het verschil in minder dan 1 op de 100 gevallen op toeval berust.
- 7 Dit blijkt uit hoge correlaties met seksuele problemen (.19) en het item "onze relatie is slecht" (.31).

- i De auteurs hebben de illustraties in de loop der jaren uit verschillende bronnen verzameld maar konden de namen van de cartoonisten niet achterhalen. Mochten zij aanspraak willen maken op het auteursrecht dan volstaat het contact op te nemen met de auteurs.

Literatuur

- Bramsen, I, J.E. Dirkzwager en H.M. van der Ploeg (1997) Deelname aan vredesmissies. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Beleidskader Family Support (2001) Eindrapport van de werkgroep Family Support. Den Haag: Ministerie van Defensie.
- Soir, E. de (2000), "Hoe beleeft het thuisfront een uitzending? De emotionele stadia bij langdurige inzet" in: R. Moelker & F. Jansen (eds) Kernvraag, Thuis-front en de militair, 123, 1: 19-26.
- Moelker, R. & T. Verheijen (1999), "Het thuisfront van de luchtmacht! Ervaringen, verschillen tussen individuele en detachementsuitzendingen en houding ten opzichte van uitzendingen in de toekomst" Research Paper FMB 99-49. Breda: Koninklijke Militaire Academie.
- Moelker, R. & I. van der Kloet (2002), "Military families and the armed forces, a two sided affair?" in: G. Caforio (ed.) Handbook of Military Sociology, Kluwer. Forthcoming.